

Kartais suabejodavau, ar pats nebūsiu jiems davęs tokios užduoties – kuo atkakliau ištylėti. Taip jie vienuoliškai tylėdavo.

„Atleisk, bet ryt man seminaras.“

Draugas turėjo nustėrti ir pasibaisėti manimi. Neklydau.

„Nuo kada tau tai tapo kliūtimi? Bet ok.“

Už tokią valią tikėjau sulaukti apdovanojimo – bent vienos papildomos teksto pastraipos. Pabandžiau susikaupti. Veltui: į Chopino ir Stravinskio kakofoniją įsiterpė įsivaizduojami baro garsai, kurie vieninteliai skambėjo kaip trokštamo užsimiršimo muzika. Dar valandą sėdėjau priešais baltą kompiuterio ekraną lyg jis tuoj – be mano pastangų – galėtų užsipildyti juodais krin-geliais, o pačioje pabaigoje įrašytų: „Gali eiti.“

Barą radau sausakimšą. Šitas baras visada būdavo sausakim-šas. Ir ketvirtadienio vakarais, ir pirmadienio paryčiais. Vienin-telė viltis mieste, tokiaime tvarkingame, padoriame ir suglostyta-me, it būtų išauklėtas Viktorijos laikų berniukų pensione. Net šeštadienio paryčiais visi barai ir kavinės užšaudavo sklendes ir gatvėse galėdavai matyti pavienius iš nevilties staugiančius gir-tuoklius. Bet šitas baras laikėsi niekur kitur mieste negirdėtos taisyklės – neužsidaryti, kol pro duris neiškris paskutinis klien-tas. Jo pavadinimas, suteiktas Karo dievo garbei, neturėjo beveik nieko bendra su jo atmosfera: į labai ankštą erdvę susigrūsdavo daugiausia prakutusiams sluoksniams priklausę jauni žmonės, gyvenantys jau ne iš tėvų kišenės (ir tuo jis skyrėsi nuo daugel-io kitų barų, lankomų panašaus amžiaus grupės). Retas vakaras apsieidavo be tragikomiškų išsišokimų, kuriuos smalsiomis ar pasibaisėjusiomis akimis pro stačiakampius langus regėdavo pro

šalį kiūtinantys praeiviai, dėl siauro šaligatvio atrodydavę kaip tyčia priėję paspoksoti. Viduje stovėjo apvalūs juodo medžio staliukai, aplink juos sustatytos kėdės su ilgomis briedžio kojomis. Neradę vietos atsisėsti trindavosi nugaromis be niurzgėjimo, lyg būtų specialiai mokyti airiškų pabų etiketo. Barmenas, primenąs pagyvenusią kovinių filmų žvaigždę, buvo neginčijama šios vietos siela – jo niūrus ir rūstus žvilgsnis kiekvienam įėjusiajam be žodžių paaiškino, kodėl baro iškaboje įrašytas Karo dievo vardas.

Draugui buvo pavykę užimti staliuką ir išsaugoti vieną laisvą kėdę man. Jo akys blizgėjo, o kraujas plūdo į skruostus, todėl sumojau, kad priešais pastatytas puspilnis alaus bokalas nėra pirmas – jis bus atėjęs anksčiau, nei buvome sutarę.

– Ar tu jau čia sėdėjai, kai man parašei?

Jis kaltai šypsodamasis linktelėjo ir pastūmė kėdę prisėsti. Vadinasi, tūno mažiausiai tris valandas. Bet neatrodė toks girtas, kad nebegalėčiau susikalbėti. Prasibroviau iki baro, užsisakiau alaus ir grįžęs prisitraukiau kėdę prie jo.

Jis giliai įkvėpė ir minutėlę sulaikė orą, lyg rūkytų marihuanos suktinę.

Na, žinoma. Pažįstu šį veiksma.

Jis nunarino galvą, bet – tuoj ją pakels. Jo vešlūs juodi plaukai sąžiningai dengė visą galvą – jis vienintelis iš visų mano pažįstamų bendraamžių nebuvo pradėjęs plikti. Net čia jam sekėsi, kaip ir visur kitur – nuo pat studijų metų. Vienintelis darė tai, ką mes visi, būdami aštuoniolikos, norėjome daryti – rašyti. Mes tik kalbėjome, o jis ėmė ir padarė: kai vieną gegužės vakarą prieš penkerius metus jis pasakė, kad laimėjo pirmos knygos konkursą ir bus išleistas jo apsakymų rinkinys, žioptelėjau iš nuostabos ir nurijau

pavydo seiles. Jų skonį jaučiu iki šiol. Nė vienas iš draugų, net aš pats, nepavydėjo mano rašomos disertacijos, bet visi troškome būti jo vietoje. Prieš pusantrų metų jis išleido antrą apsakymų rinkinį – skaitytojų pastebėtą, kritikų išliaupsintą. Tikėjome, kad mūsų santykių tai nepakeitė. Tačiau vos tik jis vedė, jie iš karto atšalo. Įtariau, kad vedybos dėl to buvo mažiausiai kaltos. Jo žmona užbaigė ir vainikavo sėkmių sąrašą: dar juodesniais nei jo plaukais, plonomis, bet gosliomis lūpomis, žemo tembro balsu, žvilgsniu išlaikanti atstumą, visada susivaldanti, bet jautri, visa kūno kalba rodė jos eleganciją, sumanumą ir blaivų protą. Tačiau labiausiai man patikdavo, kaip subtiliai, bet aiškiai ji pašnekovui pademonstruodavo, kad tasai nusibodo, – tai galėjo būti vien ilgalaikės patirties vaisius, o ji juk buvo dvejis metais jaunesnė už vyrą. Draugo žmonos charakterio savybės buvo pernelyg taurios jos pareigoms – reklamos projektų vadovei, tačiau jai puikiai sekėsi, todėl pripažinau, kad net toks darbas jos nesugadins.

Jis iškvėpė ir pakėlė galvą.

Supratau pakliuvęs į savigailos seanso žabangas.

Išgėręs jis imdavo guostis, kad tas ar anas (o tai galėjau būti ir aš) negyvena taip, kaip gyventi jau yra pasirinkęs jis (žodelis „jau“ čia būdavo svarbiausias akcentas), manydamas, kad tas jo pasirinkimas atitinka visuomenės normas, ir jam net į galvą nebūtų atėję, kad jo įsivaizduojama visuomenė su visomis normomis neatitinka tos, kurioje iš tiesų gyvename: ji arba seniai nustojo egzistavusi, arba – buvau linkęs pritarti šitam variantui – niekada neegzistavo.

Tačiau nuo tariamos esmės pokalbio pradėti negalėjome. Ilgą laiką nesimačius, prisikauptė įvairiausių smulkmenų ir išgėrėme

dar po du bokalus alaus, kol kapstydamiėsi pagaliau priartėjome prie pokalbio tikslo.

Ar tu matai, kas dedasi, pradėjo jis pastebimai apgirtęs, nors nieku gyvu to nebūtų pripažinęs. Negi viso pokalbio esmė bus nuobodus politikavimas apie tai, kas visiems žinoma? Ne. Jis turėjo ką pridurti. Apie politinę krizę, protestus, neramumus jis kalbėjosi su žmona, tarsi tarp kitko, tarsi išsakydamas labai abstrakčius nuogastavimus, tarsi probėgšmais paliesdamas temą, kurios apeiti nebeįmanoma. Bet ji, draugo žmona, pareiškė: jei gu karo grėsmė taps reali, jie turės išvažiuoti. Kur išvažiuoti, nusistebėjo jis, nes vis dar kalbėjosi su ja abstrakčiai, be jokių konkretybių. Kur nors toli, kuo toliau nuo karo zonos, ėmė svarstyti jo žmona, ir čia pat paaiškėjo, kad abstraktus „kur nors“ jos jau yra apgalvotas: sakyčiau, kad vykti į Australiją būtų protingiausia, nedvejodama ištarė ji, ir draugas į ją dėbelėjo taip, lyg ji būtų pirmą kartą prieš akis išskleistas žemėlapis. Tame žemėlapyje ji ėmė baksnoti įvairias vietas – ne didžiuosius miestus, o kažkokius miestelius, gal net kaimus, apie kuriuos jis nieko nebuvo girdėjęs. Bet iš kur ji žino juos? Ji domėjosi. Argi sunku tai padaryti, kai tokia situacija? Kokia situacija, lyg norėdamas grįžti į kur kas jaukesnį abstraktų lygmenį perklausė draugas, bet jo žmona, šita žavi juodaplaukė gosliomis lūpomis, ryžtingai jį čiupo ir neleido pakilti į orą: kai karas prasidės, bus vėlu, apie tai reikia galvoti dabar. Karas prie jo nepriartėjo, bet savo moterį jautė kaip niekad arti. Jis niekur neketinąs važiuoti, nors iš tiesų apie tai negalvojo. Ginklo jis nebuvo nė rankoje laikęs, bet bėgti? Moteris neatlyžo, visas galimas abejones ji buvo susirašiusi ne mažiau stropiai nei Australijos miestelius ir kaimus: ne bėgti, o saugoti šeimą, pakartojó žemo tembro balsu, nė kiek jo nepa-

keldama, nè kiek nesikarščiuodama, puikiai susivaldydama. Kai žmona būdavo tokia, o ji, kiek man žinoma, tik tokia ir būdavo, jis neatsilaikydavo. Tačiau jos įsitikinimo tvirtumas jį išmušė iš vėžių ir jis pasipriešino. Tiesa, klausantis pokalbio perpasakojimo, tai sunku pavadinti pasipriešinimu, bet jis pasakė žmonai, kad išvykti jam neleisiu aš:

– Taip jai ir pasakiau: tu man neleisi išvykti.

Nepamenu, kad būtume apie tai kalbėjęsi ir būčiau jam dėstęs kokią griežtą pasipriešinimo etiką, tačiau pastebėjau, kad jo liežuvis vis labiau pynėsi, o akių blizgesį ėmė gožti putotos ūkanos, todėl dingtelėjo, kad šito argumento jis neišsakė per pokalbį su žmona, o ištraukė, galbūt dėl pigaus efekto, tik tą pokalbį perpasakodamas. Tačiau reikalo esmės tai nekeitė – su žmona jis susipyko: bailys yra ne tas, kuris negina tėvynės, o tas, kuris neapsaugo savo šeimos.

Pokalbis vyko prieš dvi dienas, o ji vis dar nesišneka.

Mane nutvilkė gėda, kad apie karą taip nemaščiau: kaip apsaugoti artimą, savo moterį. Bet šią valandą mano tragedijos niekam nerūpėjo. Jeigu būčiau apie tai prasitaręs draugui, jam tai skambėtų taip pat, kaip ir negirdėti Australijos miestelių pavadinimai. Jis ištuštino bokalą ir kerėpliškai padėjo ant stalo, todėl pamaniau, kad baigtas ne tik jo pasakojimas, bet ir šis vakaras. Tačiau jis susikaupė ir draugiškai mirktelėjo. Jo paraginimą supratau. Prasiskyniau kelią iki baro. Pagyvenusi kovinių juostų žvaigždė sukosi kaip filmavimo aikštelėje per veiksmo sceną, todėl teko laukti. Grįžęs su dviem rankose iškeltais alaus bokalais, radau draugą užsikvėpusį ant stalo ir snūduriuojantį. Be mat nutariau, kad galiu išgerti vienas. Ir tada pastebėjau tai, ką draugas buvo užstojęs, – prie kito staliuko, tiesiai priešais mane,

sėdėjo moteris ryškiai raudonomis lūpomis. Ji nežymiai vyptelėjo, lyg sakydama: užjaučiu dėl draugo. Aš jai atsakiau kur kas išraiškingiau – suspaudžiau lūpas, gūžtelėjau pečiais ir skėstelėjau rankomis. Iš to supratau, kad spėjau gerokai apgirsti. Siurbčiojau alų ir bemaž nesivaržydamas pro išlenktą palūžusio šeimos saugotojo nugarą sekiau moterį ryškiai raudonomis lūpomis.

Ji atsipalaidavusi plepėjo su dviem draugais – vaikinų ir merginų – į mane nė nežvilgtelėdama, bet iš jos laikysenos ir galvos sukiojimo sumojau, kad mano spoksojimui neprieštarauja. Ji buvo simpatiška, bet nepasakytum, kad išvaizdi – platus ovalo formos veidas nešė mane į antikinę Graikiją, kur ji su savo mėsinga nosimi, ryškiais skruostikauliais ir ilgais rudais plaukais būtų puikiai atlikusi Periklio ar Temistoklio žmonos vaidmenį. Jos įgimtas prakilnumas derėjo su bohemišku laisvamaniškumu ir ant šių dviejų pagrindinių jos charakterio kolonų buvo pastatyta tai, ką atspindėjo ryškiai raudonai šviečiančios lūpos, – jos charizma. Galėjau duoti nukirsti ranką, kad studijas ji baigė dailės akademijoje, tapybą ar skulptūrą, tačiau dabar užsiima pelningesne veikla, pavyzdžiui, šiuolaikiniu dizainu ar kulinarija, kur išnaudoja meninius talentus ir jautrą, bet neturi savęs kankinti ribiniais potyriais, o tapo ar lipdo vien savaitgaliais, apimta melancholiškos nuotaikos, kai užkamšydama per savaitę atsivėrusią paguodos skylę juokais pagalvoja, o kodėl visko nemetus ir neatsidėjus tam, kam jautėsi pašaukta paauglystėje, kai nutarė stoti į akademiją.

Ji pasuko galvą, tarsi norėdama nuo vieno pašnekovo atsigręžti į kitą, ir pusiaukelėje sustojo – įrėmusi žvilgsnį į mane. Kodėl negalėčiau pasirinkti tokios moters? Arba paversti jos savo meilužę? Jos emancipacijos, pasaulėžiūros ir pasitikėjimo savimi

moteriai tai nesudarytų jokių kliūčių. Nesunkiai rastume bendrą kalbą, interesų ir pomėgių, kaip antikinės moterys ji varytų mane iš proto emocijomis ir geidulingumu, ir daužytume lėkštes vien tam, kad po to liepsnodami pultume vienas kitam į glėbį; po mūsų meilės akto ji išeitų į kitą kambarį, kur stovi išsižergęs molbertas, ir tapytų paprastą kasdienybės natiurmortą, aš pasalūniškai įsliūkinčiau ir apkabinęs ją paklausčiau, kada nutapys mane, o ji valiūkiškai atsakytų, kad dar negreitai, turėsiu luktelti, taip be jokių užuolankų primindama apie savo laisvę. Argi šita jos atkakliai saugoma laisvė neišgelbėtų mūsų nuo melo? Argi tą rytą, moteriai padėjus arbatos puodelį ant kriauklės, mane prislėgęs jos artumas neparodė, kad išbūti kartu galima tik tuomet, kai išsaugai laisvę, atstumą, svetimumą? Kad pastangos mylėti visada veda priešinga kryptimi – kuo labiau stengsiesi, tuo greičiau nustos mylėjęs? Bet argi toks buvimas kartu nebūtų vien kitokia melo forma? Ar pajėgčiau priimti jos laisvę? Ar nesijausčiau skaudžiai nublokštas nuo marmurinės Akropolio kalvos? Gal meilė tėra tai, kas neįmanoma: neįmanoma mylėti, bet neįmanoma ir nemylėti? Jos ryškiai raudonos lūpos sujudėjo:

– Gal norėtumėte prisijungti, kol draugas pailsės?

Net ir Periklio žmonai reikia drąsos pakviesti vyrą prie jos staliuko. Regis, jai patinka žiopliai. Už jų neryžtingumo ji įžvelgia savybes, kurių jie neturi.

– Kad ne, ačiū.

Ji pastebimai nusiminė. Jos apatinė lūpa kilstelėjo į viršų.

– Kodėl?

– Dėl jūsų ryškiai raudonų lūpų.

Ji apstulbo. Iš visų jėgų pamėgino nutaisyti abejingą išraišką. Bet tada išvydau, ko anksčiau ją stebėdamas nepamačiau: jos

pasitikėjimas buvo gerokai aptrupėjęs – kaip visas antikinis menas. Svajodamas, kokia ši moteris galėtų būti, nė trupučio nesu-pratau, kokia ji buvo iš tikrųjų. Lyg eidamas pro šalį užkliudžiau senovinę vazą ir ją sukūliau.

Ji pakėlė dešinę ranką ir ryžtingai nusivalė lūpas.

Į mane priekaištingai žvelgė išsitepliojęs užgautas klounas.

Nepajėgčiau būti neištikimas nė su viena moterimi. Išskyrus Aną.

Patapšnojau draugui per petį ir paraginau eiti į lauką. Išsi-kviesime taksi.

Viešpatie, kokia nemaloni moteris. Prie durų slenksčio stovėjo lenkė juodais dažytais plaukais. Vietoj akių jai buvo įstatyti du maži rentgeno aparatai, kuriais uoliai skenavo aplinką už mano nugaros.

– Į Užgavėnes?

– Į Užgavėnes, – patvirtino ji.

Kartu švęsti Užgavėnes – sena namo tradicija, patikino kaimynė, tiesa, renkamės šeštadienį, o ne tikrąją šventės dieną, kad visi galėtų dalyvauti. „Galėtų dalyvauti“ – tuoj pat sumojau iš nusaldinto balso – jos žodyne reiškė „privalo dalyvauti“.

Vakare, išgirdusi kvietimą ir primygtinį tradicijos toną, moteris kone pašėlo: neprivalau niekur dalyvauti, piktinosi ji, nukreipdama ugnį į mane, lyg būčiau jai paruošęs gimtadienio staigmeną, kurios ji prašė nedaryti.

Džiaugsmas susiradus darbą, palaikęs jos ūpą keletą mėnesių, jau seniai išblėso. Geri metai kaip ji sėdėjo iki kaklo užsikasusi šio džiaugsmo pelenuose ir jos nuotaika mažai kuo tesiskyrė nuo

tų juodų dienų, kai bergždžiai ieškojo darbo. Pasivaikščiojimai po literatūrinio vertimo kalvas vėl buvo virtę vieninteliu atgavos šaltiniu, nors tuo užsiimdavo vis rečiau. Visą dieną vertusi spintelės surinkimo instrukciją ar vitaminų kokteilio informacinį lapelį apie šalutinį poveikį, vakare ji pageidaudavo atsikratyti bet kokių minčių – ir švediškų, ir lietuviškų. Švediškai aš mąstau kaip stalius arba vaistininkė, o ne rašytoja, guodėsi ji, liūdnei pripažindama, kad jos vertimų kalba tampa vis mechaniškesnė ir formalesnė, tokia pati medinė kaip ir surenkama spintelė.

Bet pagrindinė jos liūdesio priežastis buvo kita – žmogaus gyvenime neišvengiamas socialinis pasaulis. Jos darbovietė buvo įsikūrusi iš buto į biurą perdarytuose trijuose mažuose kambariuose. Viršininkė – moteris vartodavo būtent šį daiktavardį, nes joks kitas, apibūdinantis vadovaujančias pareigas, prie šio planktono esą nelipo – užsiėmė didžiausią erdvę, prieš tai atlikusią svetainės funkciją, o likusius vienuolika darbuotojų sugrūdo į du pastebimai mažesnius kabinetus. Buvusi virtuvė atliko sandėlio, archyvo ir rūbinės paskirtį. Moteriai pasisekė, ir bet kas šiuose jos žodžiuose būtų išgirdęs kartelį, atsidurti kabinete su keturiais kolegomis. Kitame kabinete spraudėsi šešiese.

Po darbo, kai trindavo per dieną sukauptas mintis, ji balsu, primenančiu Serge'o Gainsbourgo dainas, pasakodavo apie bendradarbius. Tuose pasakojimuose neišgirsdavau nieko apie žmones, tiesą sakant, taip ir nesužinojau, su kuo ji iš tikrųjų dirba, nes asmenis pakeisdavo jų skleidžiamais garsais ir kvapai (jis pusryčiams doroja rūkytą dešrą; ji valgo česnaką, bet vis tiek nuolat čiaudėja; ji negirdėjo, kad žmonija išrado dušą; jis susipasi ant kėdės ir ji girgžda), žalingi ir nekalti įpročiai (jis visą laiką kalba telefonu ne darbo reikalais; ji surūko daugiau ciga-

rečių, nei išverčia per dieną žodžių; ji tik rūpinasi savo anūkais, daugiau apie nieką nešneka), ligos ir polinkiai (jam diagnozavo hepatitą C, mes visi užsikrėsime; prieš rinkimus jis ėjo per butus ir agitavo už Žaliųjų partiją; ji vėl pasakojo apie talentų šou; nesuprantu, kodėl jis nuolat į mane žiūri). Jos pasakojimai užliūliuodavo ir nuteikdavo skeptiškam šypsniui, skirtam ne jos bendradarbiams, o jai pačiai.

Kvietimas praleisti šeštadienio popietę su nepažįstamų žmonių būriu ją galėjo pribaugti.

O mane – išgelbėti.

Anos nemačiau kelias savaites. Niekas man nebūtų įrodęs, kad gyvename šalia – atitverti vos vienos sienos. Mandagus „labų dienų nuo Anos“, pasiūstas jos vyro, buvo viskas, ką apie ją pavyko išgirsti. Tačiau kaimynė kvietimu į Užgavėnes nusaldintu balsu pasiuntė kitą žinią: jei „visi galėtų dalyvauti“, vadinasi – ir Anos šeima.

Nuraminau moterį ir ėmiau įtikinėti, kad turime dalyvauti kaimynų šventėje. Kai išklausiusi visus man į galvą atėjusius nuvalkiotus argumentus ji belaisvės akimis paklausė, bet kodėl mes turime dalyvauti, aš vyresniojo leitenanto tonu atsakiau: tiesiog turime.

Vakarieniaudami žiūrėjome televizinę diskusiją.

Isteriškai balto fono nutviekstoje studijoje trys orūs ekspertai (taip juos pristatė titrai) akmenyje iškaltais veidais susodinti aplink jauną žurnalistę, brunetę pilkšvu kostiumėliu ir lakstanciomis kaip įkalintos beždžionėlės akimis. Ši vedėja – tipiška televizijos savininkų užgaida: gyvenimo būdo laidose ji moka

vaizdžiai pasakoti apie jos nelaimingą vaikystę (ar ji buvusi našlaite, ar tvirkinta patėvio) ir apie dabartines laimingas atostogas nuobodžiam Gruzijos kurorte. Juk televizijai reikia gyvų charakterių, ne sausų specialistų. Kas pamato ją pirmą kartą, visada paklausia to paties: ar tikrai bet kurį žmogų galima įtikinti, kad jis gali dirbti bet kokį darbą?

Įsijungėme diskusijai įsibėgėjus. Jos tema kaip privaloma reperuaro dalis, keliaujanti iš televizijos į televiziją: ar bus karas?

Moteris skeptiškai dirsteli į mane, bet diskusijos neišjungiu.

Vienas iš pašnekovų, garsiausias iš jų (ir todėl laikomas įtakingiausiu), šaltai, bet piktai dėsto argumentus, kodėl karas – tikrai bus. Iš jo mimikos – nuo piktnaudžiavimo alkoholiu papurtusiame veide tokiais atvejais visuomet įsirėžia trys kardo kirčiai – nesunku atspėti, kad kiti dalyviai jam karštai prieštarauja.

Bet ne – klystu. Pašnekovai – patyrę televizijos asai (todėl ir pakviesti) – supranta, kad tiesioginio eterio metu vyksta kuo tikriausia televizinė tragedija – jie visi sutaria, kad karas bus. Jie neturi apie ką diskutuoti. Todėl pirmą pusvalandį (kurio mes nematėme), matyt, bergždžiai ieškoję susikirtimo taškų, jie pagaliau sužaibuoja akimis netikėtai užčiuopę diskusijų objektą – ar greitai prasidės karas? Tas klausimas visai netyčia išsprūsta pirmajam ekspertui, ir būtų čia pat išgaravęs prožektorių šviesoje, jeigu jis nebūtų krenkštelėjęs. Tas krenkštelėjimas jį sulaukė ir pastūmėjo kalbėti nauja kryptimi. Diskusijos vedėja – to jai nepavyksta nusišėpti – su dėkingumu žiūri į ciceroniška maniera kalbantį ekspertą kaip švelnios rankos glostomas kailinis žvėrelis. Galbūt po šios laidos jai pavyks išvengti prodiuserio pataikūniškai beriamų kaltinimų: per mažai dramos, per mažai aistros, per mažai konflikto.